

NAKU

NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMNING

UTVIKLING

Juni 2009

| Nummer 2 | Årgang 3 | www.naku.no

KOMPETANSE I UTVIKLING

Damer på tur

Side 3

Ordet er mitt

Side 6

Mot til å tenkje nytt

Side 10

KARL ELLING ELLINGSEN

REIDAR SANDNES

Nå er det endelig snart sommerferie!

Dagene har blitt lengre, og mange dyrker sine fritidsinteresser som hagestell, fisketurer, sykling og alt som forgår i vrimmelen av fritidsaktiviteter. Mai har gitt mange noen ekstra fridager, og nå starter sommerens feieavvikling. Noen lurte på hva som blir sommerslageren 2009, hvor mange tropedøgn det blir i sommer, og om de gamle sommervennene dukker opp på hytta i år også.

Det ville blitt litt av en jobb, og en lang liste om man skulle lage en fullstendig oversikt over alt som foregår av fritidsaktiviteter, og hva som gjør at folk velger å drive med dem. Fritid, eller fri tid, betyr at dette er tid man har til egen fri benyttelse i motsetning til arbeidstid. Dersom dagene kun er fri tid, kan fritiden bli kjedsomhet. Mange synes det er vanskelig å fylle rekken av dager med kun fri tid, med et innhold som gjør den innholdsrik, meningsfylt og etterlengtet. For lite fri tid kan også være et problem, og andre opplever et forventningspress. Personer med utviklingshemning hører til alle disse gruppene; noen har

fri tid de ikke greier å fylle på en god måte, andre har så mange aktiviteter på fritiden at de ikke får tid til å ta fri.

Det gjør også inntrykk når arbeidskolleger sier at de gruer seg til ferien, for da vet de ikke hva de skal ta seg til. Det gjør også inntrykk når personer med utviklingshemning må avstå fra feriereiser fordi de ikke har råd til å betale reisen til en eller flere av de ansatte. Mange trenger støtte fra venner, familie eller ansatte for å gjennomføre en feriereise. Å betale sin egen reise er ofte greit, men når du må betale for ledsagerne, noen ganger flere ledsagere, gjør ferieturen uopnåelig.

Utfordringene er mange, og kan ikke løses med et tiltak. Mange bidrag av ulik karakter vil til sammen være et viktig skritt. Om noen få bidrar mye, er det prisverdig. Om mange bidrar litt, blir det til sammen stort.

Vi ønsker dere alle en riktig god sommer.

Reidar og Karl Elling

NAKUs hjemmeside

Besøk vår hjemmeside.
Den oppdateres fortløpende med interessant og nyttig stoff.
www.naku.no

Redaktør

Karl Elling Ellingsen
Ansvarlig redaktør og daglig leder, NAKU

Redaksjon

Anna Kittelsaa
Seniorrådgiver
Karl Elling Ellingsen
Leder
Kim Berge
Rådgiver
Aud Selboe
Seniorrådgiver
Reidar Sandnes
Rådgiver
Geir Bjarte Gravdal
Rådgiver

Foto

Foto: Marit Bendz
På bilde: Eli Anne Nordeide

Redaksjonen tar i mot tips på telefon 73 55 93 86

Kontakt

Telefon 73 55 93 86
e-post karl.e.ellingsen@hist.no
www.naku.no

NAKU er opprettet som en selvstendig enhet ved HiST, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Produksjon

Svanemerket trykksak fra Skipnes Kommunikasjon Lisensnr. 241 731

Damer på tur

Tekst: Marit Bendz - Foto: Marit Bendz/privat

Eli Anne Nordeide (41) elsker å reise og elsker mamma si. Det kan gjere det litt vanskeleg for feriemedhjelparen.

- Eg vil ikkje bli oppfatta som ei dominerande mamma, seier Åsta Nordeide (74).

Miljøarbeidar Lillian Hoff kjenner Eli Anne godt, og har vore med ho på fleire turar, både i Noreg og i utlandet. Difor taklar ho godt at Eli Anne aller helst vil ha hjelp av mamma.

- Det kan oppstå situasjonar der medhjelparen kjenner seg meir i vegen enn til nytte.

Difor er det viktig at vi kjenner kvarandre, og at Lillian også kjenner Eli Anne så godt, forklarar Åsta.

To mammaer

Vi sit i omsorgsbustaden til Eli Anne i Førde og ser på bilete frå Grand Canaria. minnst dei fine dagane, med sol og strand og bading. Eli Anne elsker å symje, gjerne langt ut.

- Eg har av og til vore redd for at eg ikkje hadde rukke ut til ho dersom noko skulle skje, ler Lillian, som har jobba som tenesteytar ved omsorgsbustadene sia dei vart bygd.

Eli Anne er nærsynt, men ho er ei svært bestemt dame og vil ikkje bruke briller. Ho

held det eine fotoet etter det andre tett inn til auga, peikar og ler. Ho kommuniserer gjennom teikn til tale, og har lite verbalt språk, men kallar både Åsta og Lillian for mamma. Det seier noko om den store tilliten ho har til miljøarbeidaren.

- Eli Anne kalla meg mamma allereie på Nordfjordheimen, fortel Lillian. Dei er ikkje så ulike heller, dei to damene, verken av utsjånad eller vesen. Begge er varme og rolege, med glimt i auge. Dei samarbeider godt og er gode veninner, utan at dei renn ned dørene hos kvarandre.

Jentetur

Eli Anne elsker å dra på tur. Det har ho i mange år fått høve til, både saman med den store familien sin og saman med andre med utviklingshemning.

Då mamma Åsta vart enke for nokre år sida, hadde ho trong for ekstra hjelp med seg når ho skulle på ferie med dotter si. Tidlegare hadde ho og mannen Oddvar klart det fint saman, også med hjelp av dei tre sønene, svingerdotrer og etterkvart barnebarn.

I mars reiste Åsta, Lillian og Eli Anne til Grand Canaria.

- Vi var mykje saman, dette var damene på tur. Eli Anne elsker kjensla av å vere ein av oss, at vi er tre veninner på dametur, smiler mamma Åsta.

Men Eli Anne veit kva ho vil. Når mamma er der, er det mamma som skal kle på, mamma som skal hjelpe til. Åsta tykkjer det er greitt, det same gjer Lillian.

- Det må vere tungt for pårørende å ha nokon med seg som heile tida skal ordne opp. Men vi som er medhjelparar må sjå kva som trengst å gjerast.

Åsta tok seg ein tur ut ein kveld åleine, elles vart dei stort sett ilag, på stranda, i byen og ute for å ete.

- Du kunne godt teke litt meir fri, Åsta, seier Lillian.

- Men Eli Anne var veldig opp etter meg på den turen. Og for meg er det viktig å inkludere Eli Anne i det som vert gjort, protesterer Åsta, men innrømmer at det kan bli

Sydenturane er grundig dokumentert, det set både Lillian Hoff, eli Anne og Åsta Nordeide stor pris på.

litt problem for medhjelparen, som kjenner seg litt unyttig.

- Det er heilt greitt at det er slik, for meg er det viktigaste at det er ein person til stades som kan hjelpe til, sjølv om eg har ansvaret det meste av tida, seier Åsta.

Klare avtalar

På tidlegare turar har dei sett opp ein turnus, slik at alle får litt fri. Men denne gongen hadde dei ingen klar avtale om arbeidsfordeling og frikveldar. Dei er samde om at som regel er slike avtalar viktige, ikkje minst dersom det er første gongen og ein ikkje kjenner kvarandre så godt. Å fordele oppgåver som matlaging gjev færre gnisningar.

- Om ikkje, føler eg at eg må vere til stades heile tida, forklarar Lillian.

Trongen for ekstra hjelp er ikkje så stor når ein er både far, mor og gjerne fleire i familien som reiser ilag. Men Åsta har registrert at mange ekteskap ikkje tåler å få eit utviklingshemma barn, påkjenningane vert for store og dei går i frå kvarandre. Ho kjenner mange einlege mødrer til utviklingshemma barn, og veit kor viktig det er å kome seg på ferie utan at ein vert heilt utsliten berre med tanken. Det viktigaste for Åsta er at hjelparen er til stades. Andre med større funksjonshemmingar enn Eli Anne vil trenge fleire hjelparar.

Variasjon

Åsta er ei kreativ dame, som har vore aktiv i fylkeslaget til NFU (Norsk forbund for Utviklingshemma) sia tidleg på 70-talet, både som skribar, leiar og nestleiar. Engasjementet førte ho mellom ei rekke andre verv inn i sentralstyret og kulturutvalet i NFU. Ho stod på barrikadane under arbeidet med Ansvarsreforma.

- Nedbygginga av institusjonane var viktig. Det går som regel godt med utviklingshemma som får sitt eige husvære, berre dei får nok og rett organisert hjelp.

Det omfattar også rett til ferie.

Ho meiner at

det er viktig å variere turane. Av og til kan det vere fint at heile bufellesskapet tek ut saman, men det er lett å tenkje at det må vere slik kvar gong. Ein treng ikkje alltid reise i flokk.

Lillian er samd. Det er viktig å legge opp fellesturar, men det må og vere rom for å ta med nokre få på ein tur på sparket ein dag det er finvêr. Jo større gruppe, jo meir vert kravd av organisering og diskusjon og korleis ting skal gjerast

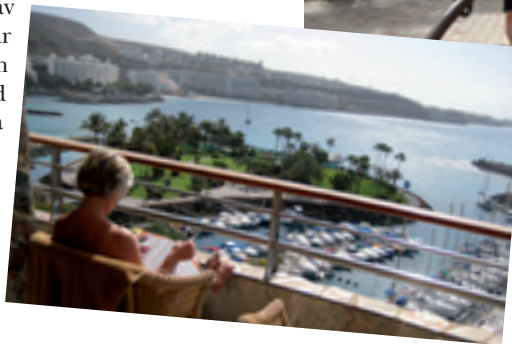
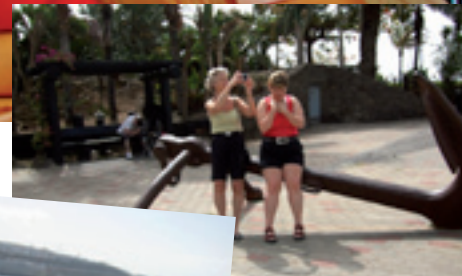
Det gjeld å vere open og fantasifull når det gjeld løysingar, og bruke dei nettverka ein har. To gonger har Eli Anne vore med mora og nokre veninner på jentetur, til Jersey og Spania,

- Veninnene mine stilte opp og gav meg ei handsstrekning når eg hadde trong for det. Då var damene på tur, og Eli Anne elskar den kjensla, smiler ho.

Tryggleik

Eli Anne fekk sitt eige husvære i Førde i 1991, tidlegare budde ho på Nordfjordheimen på Sandane. For Åsta var det ei lette å få dottera heim til Førde.

- Det var eit nytt liv både for ho, meg og resten av familien.

Lillian har faktisk følgt Eli Anne frå ho var lita, då ho og Åsta var småbarnsmødrer og ungane leika saman i nabolaget. Då ho tok vernepleieutdanning, hadde ho praksis på Nordfjordheimen, der

ho hadde mykje med Eli Anne å gjere. Det var Lillian som tok imot Eli Anne då ho kom heim til eigen bustad i Førde.

Åsta trur at dersom ein hjelper Eli Anne ikkje kjende skulle vere med, ville ho vore vanskelegare; ho ville prøvd ut grensene.

- Samstundes tør Eli Anne å gjere litt fleire sprell når mamma er med, humrar Lillian. Ho har opplevd begge situasjonane. Av og til reiser Eli Anne utan mamma, og av og til reiser Åsta utan Eli Anne. Det må ho.

- Når vi reiser saman, er det alltid på Eli Anne sine premissar. Men det er viktig for meg å oppleve ting på mine eigne premissar også, poengterer ho.

Eli Anne ler og viser fram enda eit foto frå Grand Canaria. Ho stråler, ikkje tvil om at ho gjerne tek ein tur til snart.

- Det slo meg denne gongen at det kanskje er siste turen Eli Anne og eg reiser så langt ilag. Men eg håpar at Eli Anne får høve til å dra på tur i framtida også, sjølv om eg ikkje kan vere med.

Nedteljing for Tellus

I slutten av august startar sendingane frå den første norske TV-kanalen for og med psykisk utviklingshemma.

Tekst: Marit Bendz Foto Tellustv

Prosjektleder Tom Rune Orset har hektiske dagar no i vekene før første sending.

- Det går i eitt her, og vi har framleis langt frå alle tilsette på plass, seier han mellom to møte.

Reiserreportasjar og valdebatt

På Tellus skal alle jobbe i lag, på sikt vert det tjue medarbeidarar med utviklingshemning, fem i arbeidspraksis og fire ordinært tilsette. Framleis er det mange ledige stillingar, og Tellus kjem til å ta inn nye medarbeidarar utover heile hausten.

Arbeidet med sendingar og innslag er alle-reie i full sving. Ein reisereportasje er alle-reie klar til sending - den handlar om ein som reiser aleine til Oslo for andre gong i livet sitt.

- Vi er takksame for innspel frå utviklingshemma på tema. Reise og fritid er ein god ide til eit program eller kanskje ein serie, seier Orset, som sjølv har lang erfaring som journalist frå NRK radio og TV2.

I mai var eit reportasjeteam på tre på Stortinget og intervjuar statsminister Jens Stoltenberg og ei rekke andre markante politikarar. Denne reportasjen kan ein sjå til hausten, under valsendingane til Tellus. Dei to siste vekene før valet skal Tellus nemlig arrangere valdebattar, og programleiar Lene Cathrine Moe skal stille stortingspolitikarar til veggs.

Ettertanke og underhaldning

Menneske med utviklingshemming har vore på TV før, men aldri laga egne program, på egne premiss. Tellus, som sjølv har pussa opp fjernsynslokala i Ski, ynskjer å vere ein uredd formidlar av tankane og meiningane til utviklingshemma. Kanalen vonar å skape debatt og engasjement, nyfikne og oppleving.

Kva konkrete tema som vert tekne opp er framleis litt ganske ope, i følgje prosjektledaren.

- Det kjem an på kva folk har lyst til å lage. Eit viktig mål med denne TV-kanalen er at dei tilsette skal bestemme mykje sjølv. Det

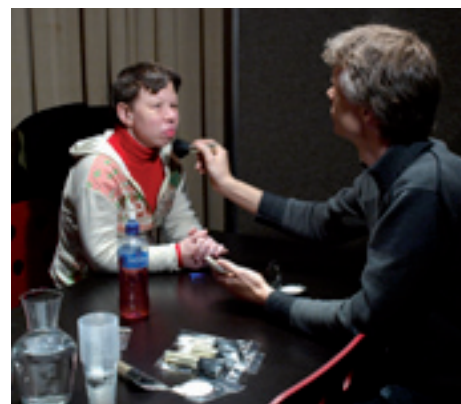
er dessutan ein del av opplæringa at dei skal lære å sjå kva som kan bli ein god reportasje, forklarar Orset.

Tellus har fått midlar frå Arbeids- og velferdsdirektoratet til eit prøveprosjekt over fem år. Den første sendinga går på lufta 27. august på Frikanalen i det digitale bakkenettet og på web, i tillegg vil ein kunne sjå alle sendingane på nettsida til Tellus.

Skipro er ei vekstbedrift i Ski med kring 30 tilsette som produserer mellom anna sperrebukkar og ved. I tillegg har Skipro ei monteringsavdeling og ei pakkeavdeling, der dei pakkar og monterer varer for ei rekke ulike firma. Skipro utvida drifta med fjernsynsavdelinga Tellus i 2008.

Tellus har si første sending 27. august på Frikanalen og på nettsida www.tellustv.no under "webtv"

Samarbeidspartnarar NRK, TV Follo, NFU Akershus og Klar Tale

Tellus vil gje menneske med utviklingshemming eit rom for å fortelje sine historier på TV, seier prosjektleder Tom Rune Orset.

Ordet er mitt

JEG VIL BARE SI NOEN ORD NÅR DET GJELDER DET Å HA STØTTEKONTAKT.

NÅR JEG SKAL UT PÅ NOE
SÅ HAR JEG SOM REGEL MED MEG STØTTEKONTAKTEN MIN,
JEG REKNER HENNE SOM EN VENN.
DA JEG SKULLE BLI KJENT MED HENNE
SÅ PRATA VI OM AT DET ER VIKTIG Å BRUKE TID
PÅ Å BLI KJENT MED HVERANDRE OG BLI VENNER.
DET MÅ VI JO VÆRE. ELLERS FÅR VI DET IKKE TRIVELIG
SAMMEN.
DET ER JEG SOM ER UTVIKLINGSHEMMA
OG VET BEST HVORDAN DET ER Å VÆRE I EGNE SKO.
SÅ NÅ VIL JEG SI HVA JEG TENKER OG MENER
JEG BLIR TRIST OG LEI MEG
NÅR DET ALLTID ER JEG SOM MÅ BETALE
NÅR STØTTEKONTAKTEN OG JEG SKAL GJØRE NOE SAMMEN.
MÅ DERE OGSÅ GJØRE DET NÅR DERE ER UTE MED VENNER?
IKKE BARE ER DET SLITSOMT Å VÆRE UTVIKLINGSHEMMA.
DET ER SABLE DYRT OGSÅ.
KAN NOE BLI GJORT NÅR DET GJELDER DETTE?

ALLE LIKER Å KUNNE DRA PÅ FERIE AV OG TIL OG Å KUNNE REISE SAMMEN MED NOEN.

NÅR JEG SKAL UT Å REISE
BØR JEG HELST HA EN MED MEG
SOM KAN HJELPE MEG LITT
OM JEG SKULLE TRENGE DET.
DET BLIR DYRT
FOR JEG MÅ JO BETALE FOR OSS BEGGE TO.
NOEN MÅ KANSKJE BETALE FOR FLERE HJELPERE
OM DE TRENGER DET.
JEG VET JEG HAR LEDSAGER-BEVISET MITT,
MEN DET KAN JEG IKKE BRUKE NÅR DET GJELDER
HOTELL ROM, LEIRPENGER... MAT OG SLIKE TING.
HUSLEIE - STRØM - TELEFON OG ANDRE FASTE UTGIFTER
MÅ BETALEST SELV OM JEG IKKE ER HJEMME.
JEG FÅR TRYGD SOM LØNN,
FERIEPENGER FÅR JEG DERFOR IKKE.
HVORDAN SKAL JEG FÅ RÅD TIL Å DRA PÅ FERIE
NÅR JEG MÅ BETALE FOR TO?
JEG BARE SPØR KAN NOE GJØRES MED DETTE? ? ?

Anne Jorunn Økland

Ferie kun for bergensere?

NFU har som mål at mennesker med utviklingshemning skal ha ferie sammen med ledsager uten å måtte betale dobbelt. Da bør de kanskje flytte til Bergen!

Tekst: Arne Danielsen Illustrasjon Aleksander Arnntsen

Bergen kommune ser nemlig ut til å være den kommunen som bistår utviklingshemmede mest når det gjelder ferietilbud. Totalt ble det i fjor bevilget om lag åtte millioner kroner fordelt blant annet på økonomisk støtte til 613 ledsagere. Støtten ble gitt uavhengig av om man bor i foreldrehjem eller i egen leilighet og om man reiser med profesjonelle ledsagere eller i regi av familien. 160 heldige utviklingshemmede bergensere kunne i fjor reise på to ukers turer til Bømlø, Danmark, England, Kanariøyene eller Tyrkia. 108 deltakere ble også tilbudt gratis plass på sommerleire ved Hålandsdalen leirskole. Alle tilbudene har blitt svært godt mottatt av feriegjestene.

Variierende praksis

Dessverre er ikke bistanden noen rettighet, men et ekstra gode gitt av en kommune som er langt fremme på området. I landet som sådan er praksisen mildt sagt varierende. Derfor er personer med utviklingshemning i mange kommuner ofte avhengig av selv å betale både reise, opphold og lønn til ledsagere om de ønsker å reise på ferie.

Gal retning

Alt for 20 år siden ga politikerne uttrykk for at kultur- og fritidstilbudet til funksjonshemmede skal være "likeverdig med tilbudet til befolkningen for øvrig". I praksis har utviklingen til dels gått i motsatt retning etter at ansvarsformen avviklet de store institusjonene.

En levekårsundersøkelse fra 2001 – 10 år etter ansvarsreformen (Tøssebro 2002) – viser at 42 prosent av de utviklingshemmede oppgir at fritiden er ensformig, kjedelig eller lite variert, mot 35 prosent i 1989. Studien viser også at deltakelse i fritidsaktiviteter for alle har vært lav hele tiden, men at deltakelsen var enda lavere i 2001 enn i HVPU-institusjonene.

ECON-rapport i 2005

På oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet laget ECON i 2005 en rapport om funksjons-

hemmedes feriesituasjon. Rapporten viste at denne gruppen reiser sjeldnere enn andre, og at den gjerne ville reist mer dersom feriestedene hadde vært bedre fysisk tilrettelagt. Mange har i tillegg dårlig økonomi. Kommunene har problemer med å finne full dekning for ekstra utgifter til ferieleDsagere, men i noen tilfeller blir det gitt tilskudd. Regelverket er for øvrig slik at den som reiser på ferie eller besøk til en annen kommune, har krav på tjenester i den kommunen vedkommende oppholder seg. NFU sier via sin hjemmeside at mennesker med utviklingshemning trenger bistandsyttere som kjenner dem, så ordningen fungerer dårlig for denne gruppen.

Kartlegging og utprøving

I en Stortingsmelding i 2004 gikk derfor Bondevikregjeringen blant annet inn for at "det skal iverksettes en kartlegging av omfanget av problemer med ferie for personer med nedsatt funksjonsevne som har store bistandsbehov med sikte på å finne ordninger og modeller som kan bidra til å få ned de økonomiske kostnadene knyttet til ferie".

Til å gjennomføre kartleggingen valgte det daværende Sosialdepartementet stiftelsen "Samordningsrådet for arbeid for mennesker med utviklingshemning" – SOR – basert på deres engasjement i den sosialpolitiske debatt knyttet til levekår og tjenester for utviklingshemmede.

Reisen til Solgården

SOR arrangerte i 2006 og 2007 som et forsøk en reise for 99 psykisk utviklingshemmede til Solgården i Spania med økonomisk ledsagerstøtte. I rapporten fra prosjektet understrekes at den økonomiske støtten til ledsagerne var meget avgjørende for at målgruppen kunne reise, og at behovet for en støtteordning er udiskutabel dersom mennesker med store hjelpebehov skal sikres samme hjelpebehov som andre.

SOR konkluderte med at det burde etableres en permanent støtteordning der staten ved Folketrygden står for den økonomiske delen, mens kommunen får presisert sitt ansvar for å bidra med planlegging og tilrettelegging av ferien. "Dagens situasjon er at saken svever i et vakuum mellom statlig og kommunalt ansvar", lød oppsummeringen.

Staten sier nei

Svaret fra Staten kom i Statsbudsjettet for 2008, nærmere bestemt Helse- og omsorgsdepartementets Stortingsproposisjon 1 (2007-2008), side 216 og 217 under kapitlet "Offentlig støtte til ferie for mennesker med store bistandsbehov".

Her heter det at: "Sosial- og helsedirektoratet fastslår på bakgrunn av undersøkelser at personer med store bistandsbehov reiser mindre på ferie enn øvrig befolkning, og at dette synes å skyldes dårlig økonomi framfor at det ikke finnes tilrettelagte ferietilbud. Sosial- og helsedirektoratet mener imidlertid det vil være vanskelig å etablere en feriestøtteordning begrunnet i denne gruppens dårlige økonomi, fordi det også er andre økonomisk vanskeligstilte grupper i samfunnet som reiser mindre på ferie." Departementets konklusjon er derfor at "kommunens ansvar etter sosialtjenesteloven fortsatt bør ligge fast og tilrår på denne bakgrunn ikke å etablere en egen tilskuddsordning for feriemål".

Dermed står man altså fortsatt i en situasjon dokumentert som lite tilfredsstillende, men der ingenting blir gjort fordi det altså finnes andre grupper som har det like ille!

Diskriminering?

Stortinget har vedtatt den såkalte diskrimineringsloven. Her heter det i § 4. Forbud mot diskriminering: "Direkte og indirekte diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne er forbudt. Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlattelse har som formål eller virkning at personer på grunn av nedsatt funksjonsevne blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon. Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som fører til at personer på grunn av nedsatt funksjonsevne stilles dårligere enn andre."

Gjelder dette også ferie og fritid?

Tour de Bornholm

Foto: Ateller Fotohjernet, Nexø

Nexøhusets tidligere leder, Allan Hede-gaard, som selv var en ivrig sykkelrytter mente at også personer med utviklingshemning skulle oppleve å sykle. Selv om man var multifunksjonshemmet skulle man få muligheten til å komme ut og oppleve fart, vind og vær.

Utfordringen med å sykle dreier seg om å ha den riktige type sykkel. På Nexøhuset har de eksperimentert mye med nye typer sykler. Alle beboerne har pr. i dag egne sy-

kler og kan sykle rundt på Bornholm. Ved Nexøhuset har de sykling som et fast punkt i hverdagen, de runder av sykkelsesongen med et sykkelløp rundt hele øya, der de inviterer også andre personer med funksjonshemming til å være med i løpet.

Handicap Tour de Bornholm er skapt som et mosjonsløp for funksjonshemmede med vekt på det sosiale.

I begynnelsen av løpets historie henvendte de seg målrettet mot utviklingshemmede, men i dag er det et mosjonsritt tilrettelagt

for mennesker med ulike funksjonshemninger som har mulighet til å oppleve gleden med samvær med ca. 650 andre mennesker på aller former for sykkel.

Naturlig vis kan ikke alle sykle øya rundt, da det dreier seg om ca 110 km. Derfor er løpet delt opp i etapper, med 8 delmål. Man kan slutte, når man vil, og bli transportert hjem i buss, med sykkel og det hele.

(Teksten er fritt oversatt fra hjemmesiden til Tour de Borneholm. Du finner siden her: <http://www.tourdebornholm.dk>

Nasjonal veileder for bruk av varslings- og lokaliseringshjelpemidler for personer med kognitiv svikt

Helsedirektoratet har startet et arbeid med å utvikle en Nasjonal veileder for bruk av varslings- og lokaliseringshjelpemidler for personer med kognitiv svikt. Hovedmålgruppen for veilederen er helsepersonell, primært i kommunene. Men skal også ha nytteverdi for brukere og deres pårørende. Veilederen har som mål å synliggjøre de juridiske, etiske og praktiske faktorer som bør ivaretas når bruk av varslings- og lokaliseringshjelpemidler skal vurderes, eventuelt tas i bruk og følges opp over tid. Veilederen skal utgis av Helsedirektoratet, som har etablert en arbeidsgruppe og en bredt sammensatt referansegruppe. I disse gruppene er det representanter fra NAV, KS, flere kompetansesentre, pårørende og de største brukerorganisasjonene. Et utkast til veileder vil bli sendt ut på offentlig høring i løpet av høsten 2009.

Helsedirektoratet ved
seniorrådgiver Lasse Frantzen,
avd. Omsorg og tannhelse

 Helsedirektoratet

FERIE OG FRITID

Tekst Språkrådet

For mange er vel ferietid ikke lenger noe som begrenser seg til sommeren og høytidene, men noe som kan være aktuelt året rundt, slik fenomenet fritid jo er det. Både *ferie* og *fritid* er positivt ladede ord; vi forbinder dem med noe vi ser fram og (forhåpentlig) tenker tilbake på med glede i ettertid. De ble utbredt i løpet av 1900-tallet, men begge to er eldre enn det.

Eldst er FERIE. Det kommer fra latin, der "feriae" (et substantiv i flertall) betegnet religiøse festdager da en ikke drev handel og næring. Det er beslektet med både "fest" og "feire", "feiring". På et svært tidlig tidspunkt kom *ferie* i bruk i skolen, om de tidsrommene da det ikke ble undervist, og i rettsvesenet, om perioder da det ikke ble holdt rettsmøter (det nokså sjeldne begrepet "rettsferie" vitner fortsatt om akkurat den bruken). Nå for tiden forbinder vi ordet kanskje først og fremst med nettopp skolen og dessuten med arbeidslivet.

I skoleverket var det tidlig ferieordninger for elever og lærere, men i arbeidslivet generelt er ferie et mye yngre fenomen. I Norge fikk arbeidstakere gradvis rett til ferie gjennom avtaler fra slutten av 1800-tallet, til den første loven som regulerte dette, kom i 1936.

Siden da har vi fått et stort antall nye, sammensatte ord *ferie*, som vitner om gradvis velstandsutvikling og nye vaner. Både *feriebesøk*, *feriedag*, *feriehus*, *feriekoloni*, *ferieliv*, *feriereise*, *feriested*, *feriestemning*, *ferietur*, *høstferie*, *juleferie*, *potetferie*, *påskeferie* og *sommerferie* ser ut til å være fra før 1940. I perioden 1945–75 kom så blant annet *fellesferie*, *ferieadresse*, *ferieavløser*, *ferieavvikling*, *feriebok* (der en klebet inn merker for opptjente feriepenges), *feriefotball*, *feriegjest*, *ferieland*, *ferieordning*, *ferieparadis*, *feriepenge*, *ferieår* og *sydenferie*. Fra seinere år stammer så ord som *andelsferie*, *ferieflytting*, *feriemamma* (kvinne som tilbringer ferie sammen med en mann og hans barn), *feriemodus*, *ferieskatt*, *feriestenge*, *gårdsferie*, *opplevelsesferie*, *ryggsekkferie* og *temaferie*.

Når det gjelder FRITID, skulle en kanskje tro at det er et nokså nytt ord, men ordbøkene kan fortelle at det ble brukt i dansk – også av norske – alt rundt midten av 1800-tallet. Det finnes blant annet eksempler fra Henrik Ibsen og filosofen Søren Kierkegaard. Innholdet kan nok ha endret seg litt siden den gang, men slik vi nå bruker ordet nå, er det knyttet til innføringen av mer regulert arbeidstid i det moderne samfunnet, der fritid etter hvert betegnet den tiden da en ikke måtte være på arbeid. I dag vil vi vel også regne timene da vi sover, ifra, slik at fritiden er den tiden vi så har til overs og kan bruke til å hygge oss, pleie våre interesser osv.

På samme måte som ordene med ferie i forteller sammensetningene med *fritid* en del om den utviklingen som har foregått. Det eneste eksempelet fra før krigen er fritidsbeskjeftigelse, registrert i 1939. Men så, fra 1950-årene av og framover, blir de nye ordene tallrike. Her møter vi blant annet *fritidsaktivitet*, *fritidsbolig*, *fritidsbåt*, *fritidseiendom*, *fritidsfiske*, *fritidsformål*, *fritidsgode*, *fritidshjem*, *fritidshus*, *fritidsinteresser*, *fritidsklubb*, *fritidsklær*, *fritidsleder*, *fritidsmuligheter*, *fritidsproblem*, *fritidssenter*, *fritidssyssel* og *fritidstilbud*. Et ganske nytt ord er fritidsstøy, brukt av spesialister om den støyen ungdommer utsettes for på fritiden (særlig høy musikk).

Som så ofte når en undersøker historien til ord nærmere, ser vi altså også ved *ferie* og *fritid* at ordene forteller en historie, her om en periode da også arbeidere og andre fra de bredere lag i samfunnet fikk del i velstandsutviklingen og større muligheter til å ta vare på seg sjøl.

Mot til å tenkje nytt

Tekst Marit Bendz - Foto Privat

Av og til stemmer ikkje kartet med terrenget. I Kristiansand vågar dei å tenkje nytt for å gje brukarane eit tilbod.

Som mange andre kommunar har Kristiansand slitt med å skaffe stabile støttekontaktar til folk med utviklingshemming. Mange kjem seg aldri på tur, langt mindre på ein skikkeleg ferie. I fjor sommar tok avdelingsleiar Anita Amundsen eit grep som mellom anna førte til ein takksam telefon frå ei mor; - Det er første gongen på 50 år at eg kan ha ei god sommarferie fordi eg veit at sonen min har det bra.

Han skulle på sydentur for aller første gong.

Feirefelleskap

Kuholmsveien 75 i Kristiansand er ein bustad der det bur 12 menneske med utviklingshemming eller med psykiske problem. I tillegg har eininga fellesareal her, som står til rådvelde også for 18 andre brukarar som bur i andre husvære i nærleiken. Amundsen har vore avdelingsleiar for dei som yter tjenester fram til juni i år.

- Å skape eit miljø på tvers av desse ulike gruppene har fungert veldig godt på utflukter og feriereiser, fortel ho.

Pengane, som kommunen i utgangspunktet hadde sett av til støttekontaktar i fjor, vart flytta til Kuholmsveien som eit forsøkspro-

sjekt. Dermed fekk dei meir tur og meir ferie ut av kvar krone, og for Amundsen er det viktigaste at brukarane får mest mogleg ut av desse midla. Ho tenkjer fellesskapsløysingar framfor prinsippet om at kvar enkelt brukar skal ha kvar sin støttekontakt. Framleis har enkelte brukarar eigne støttekon-

taktar, men omdisponeringa gjer at kapasiteten vert betre nytta.

- Ein er svært oppteken av integrering, men ein må ikkje ha ei ein-sidig fokus på integrering. Dei gruppene vi har sett saman har stortrivest ilag, Det har skapt eit fellesskap, slik andre som reiser på tur saman opplever.

Naboar på ferie

Både dagsutfluktar og lengre feriereiser vert arrangert i regi av Kuholmsveien, og det er det faste personalet som utførar desse tenestene. På sydenturane har det stort sett vore personar med utviklingshemming som har delteke, og talet på deltakarar varierer. Sist haust reiste 12 tjenestemottakere og tre personale til Grand Canaria. Nikolay Novak (31) bur i Kuholmsveien, og var ein av dei som storkosa seg på stranda i Porto Rico i fjor sommar.

- Vi bada mykje, hørde musikk og var ute om kveldane. Vi kjenner kvarandre veldig godt alle saman, både vi og miljøarbeidarane som var med, fortel han i ein liten pause på jobben på Rema 1000.

No har kommunen sett ned ei gruppe for å

sjå på støttekontaktordninga, og om det er råd å halde fram på den heller kontroversielle måten Amundsen har omdisponert pengane på.

- Alle som har vore med på prosjektet tykkjer det har fungert veldig greitt, dessutan er einingsleiaren i Kristiansand kommune veldig positiv, så eg vonar vi kan halde fram også etter sommaren, seier Amundsen.

Også mange av dei andre bebruarane som høyrer inn under eininga har hatt stor glede av å reise på utfluktar og turar saman med dei utviklingshemma.

- Vi er inkluderande og tek vare på kvarandre, same kva kvar enkelt slit med, fortel hjelpepleiar Rita Horverak (41), som også bur i kollektivet i Kuholmsveien.

- Det er det som er det geniale, at vi kan tilføre kvarandre så mykje, eg trur vi er det einaste bufellesskapet som gjer det på denne måten, seier ho.

Saman med fire andre tjenestemottakere og to personale var ho på Danmarkstur no i mai. Alle har vore med på ulike dagsturar med bading og grilling. Dette er opplevingar og aktivitetar som ikkje hadde vore råd å tilby med det vanlege systemet med støttekontaktar.

Ulike problem, felles glede

Sjølv har ho ikkje hatt råd til å vere med på nokon av sydenturane, dei som høyrer inn under psykiatrien må betale for medhjelparane og det har ikkje alle midlar til. Men elles melder ho seg på så mange ho kan.

- Eg vonar eg kan vere med på ein skikkeleg sydenferie ein gong også. Det er turane om sommaren vi ser fram til resten av året alle saman, dei er heilt naudsynte, slår Rita fast, og legg til at få har noko nettverk utanom bustaden, slik at dei kan reise i privat regi. Dessutan set ho stor pris på å vere til nytte.

- Det gjev meg masse glede å vere saman med dei som har utviklingshemningar, ber-

re det å dra saman til byen ein laurdag er utruleg kjekt.

Rita jobbar tre dagar i veka på dagsenteret, og ser verdien i å reise i lag med dei ein kjenner, det gjer jo alle andre når dei skal på ferie.

- Det er viktig å føle at vi også har ferie, at vi kan vere saman og ha det gøy.

Anita Amundsen

NORDISK ALLKUNSTVERK,

Peer Gynt sommermøte, 2009

Foto Nordisk allkunstverk

Ved Gålåvatnet i den norske fjellheimen arrangeres det hvert år en stor Peer Gynt-festival i juli/august, (se; www.peergynt.no). Etter at denne festivalen er over vil festivalen, "Nordisk allkunstverk, Peer Gynt sommermøte - 2009", overtar utescenen og den infrastruktur som allerede er bygget opp ved Gålåvatnet.

Prosjektet, "Nordisk allkunstverk, Peer Gynt sommermøte 2009", er et samarbeidsprosjekt mellom en arbeidsgruppe i "Nordisk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi", (se www.nfls.se), teatergrupper der utviklingshemmede er en naturlig del av teaterarbeidet, og arrangøren av Peer Gynt-festivalen i Gålå; "Peer Gynt as".

Det har tidligere vært gjennomført 3 Nordiske teaterfestivaler i regi av "Nordisk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi", i Järna i Sverige. (2003, 2005, 2007) Festivalene er også kalt for "sosialt allkunstverk". (se: www.socialt-allkunstverk.nu)

Deltagerantallet under disse festivalene har ligget mellom 350 og 450 mennesker.

Prosjektets mål er følgende:

- Å samle mennesker med og uten funksjonshemninger til en teaterfestival på Gålå i Gudbrandsdalen 10. – 15. Aug. 2009
- Målsettingen med festivalen er dannelsen av et nordisk nettverk for funksjonshemmede som vanligvis lever i et begrenset miljø.

Når skuespillet blir framført på dette grunnlaget kan noe nytt oppstå mellom de involverte, både

skuespillere og tilskuere, en varhet for hverandre som formidler noe mer enn det intellektuelle innholdet av stykket. Enkeltes ord, toner og bevegelser begynner å klinge sammen med noe i hver og en av de tilstedeværende. Gjennom felles anstrengelser og opplevelse våkner noe ekte almenmenneskelig, som glimtvis kan skinne i gjennom. Det oppstår tillit og felleskap. Derfor blir dette teaterarbeidet ikke bare underholdning for andre, men en mulighet til å oppleve et glimt av det å være et sant menneske.

Målgruppe

Festivalen "Nordisk allkunstverk, Peer Gynt sommermøte - 2009", henvender seg til unge og voksne mennesker med og uten funksjonshemninger; teatergrupper, dansegrupper, musikkinteresserte og mennesker som liker å leke og danse. Innbydelsen går til unge og voksne mennesker med utviklingshemming og enkeltmennesker som gjerne står i samarbeid med mennesker med utviklingshemming, enten gjennom sin profesjon eller som familiemedlem. Det samme gjelder virksomheter som arbeider med funksjonshemninger i alle nordiske

land, gjerne også med gjester utenfor Norden. Ettersom dette er et pilotprosjekt i Norge, blir også handikaporganisasjoner, myndigheter, foreldreorganisasjoner, skoler og institusjoner i Norge og i Norden invitert.

Hovedspråket blir skandinavisk med oversettelse der det er nødvendig.

En vesentlig del av prosjektet er det forberedende arbeidet som deltagerne skal arbeide med på sitt hjemsted.

De får en eller flere scener fra stykke som de skal bearbeide med som et råmateriale for finpussing under festivalen. Det er pr. i dag over 300 påmeldte.

Teaterstykket deles opp til ulike aktører, teatergrupper fra forskjellige steder i Norden, som øver sin del både før og under festivalen, slik at de, på festivalens siste dag, kan framføre hele teaterstykket for hverandre og for tilreisende tilskuere. Stykkets scener deles ut slik at både grupper og enkeltpersoner som bor i nærheten av hverandre, på forhånd kan øve sammen og dermed skape nettverk allerede før festivalen begynner.

Festivalen gir rom for et bredt tilbud av workshops. Det vil bli utvekslet erfaringer og øvet scenekunstens ulike aspekter: Pantomime, drama, sang, klovneri, ulike former for dans, musikk, improvisasjon og andre kunstneriske uttrykk. Arbeidet kompletteres av forskjellige aktiviteter i fjellnaturen, utflukter og mye tid til felleskap og samvær.

(Teksten er en forkortet utgave av prosjektbeskrivelsen til Nordisk Allkunstverk)

Mer informasjon finner du på deres hjemmeside: <http://www.nordiskallkunst.com/>

FRIVILLIGHET for alle

NAKU
NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMNING

Tekst og foto Karl Elling Ellingsen

Kirke- og kulturdepartementet har gitt NAKU i oppdrag å gjennomføre prosjektet "Kartlegging av behov for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier". Kartlegging omhandler særlig å beskrive behov for tiltak som bidrar til at personer med utviklingshemning sikres deltakelse i frivillige lag og organisasjoner. Prosjektet er et pilotprosjekt hvor en tar sikte på å høste erfaring og læring som kan bidra til større deltakelse i frivillighetssektoren og fritidsaktiviteter for barn med nedsatt funksjonsevne og voksne personer med utviklingshemning.

Målsetting for pilotprosjektet er:

- å se nærmere på tilrettelagt deltakelse i ordinære frivillige lag og organisasjoner;
- øke kunnskap og bevissthet om utviklingshemmedes muligheter;
- øke samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og ansatte i kommunene og bydelene som arbeider med å utforme aktiviteter og tiltak

Dette tenkes gjort gjennom å finne fram til gode eksempler på vellykket innsats overfor personer med utviklingshemning fra frivillig sektor og prøve ut metoder som kan bidra til større deltakelse i frivillige lag og organisasjoner/ fritidsaktiviteter for personer med utviklingshemning.

Tiltak/ aktiviteter i prosjektperioden er:

1. Prosjektet skal gi eksempler på eksisterende frivillig innsats.
2. Prosjektet vil følge opp to til tre tiltak for å se om erfaringer fra disse kan overføres og benyttes til strategier i å øke deltakelsen i frivillige lag og organisasjoner.
3. Prosjektet skal gjennomføre drøftinger med berørte parter i to kommuner; en bykommune og en landkommune. Hensikten er å skaffe seg erfaring med hvordan det arbeides med disse problemstillingene i praksis. Sentralt i dette arbeidet står "stormøtet" som har sterkt innvalg av dialog og drøfting mellom involverte parter (personer og instanser med interesser i forhold til frivillig sektor).

Prosjektet vil kunne følges gjennom blant annet NAKU sin hjemmeside. www.naku.no

STØTTEKONTAKTTJENESTEN styrkes og videreutvikles

Av Anders Midtsundstad, prosjektleder for den nasjonale satsningen Fritid for alle. Foto Rune Øyen

I Norge utfordres kommunene til å legge til rette for at alle som ønsker det skal kunne delta i selvvalgte kultur- og fritidsaktiviteter. For noen handler dette om fjerning av fysiske barrierer som en trapp, mens det for andre med en nedsatt funksjonsevne handler om at kommunene i et tett samarbeid med organisasjoner som idrettslag, sangkor og turistforeningen samarbeider tett for å sikre at utviklingshemmede på lik linje med andre får mulighet til deltakelse i selvvalgte aktiviteter.

Helsedirektoratet ønsker å styrke arbeidet på feltet "Støttekontakt, kultur- og fritidsdeltakelse" i kommunene. Kristiansand kommune og tjenesten Fritid med Bistand har prosjektansvaret for denne satsningen. I denne satsningen er det bl.a. etablert 6 fylkesvise faglige nettverk hvor 52 kommuner og bydeler deltar og nettstedet www.fritidforalle.no som allerede har blitt en nasjonal idébank. Det tilbys også en veiledningstjeneste som gir kommunene bistand i arbeidet med å styrke og videreutvikle den lovpålagte støttekontaktordningen.

Tre hovedløsninger.

Helsedirektoratet peker på at støttekontakttjenesten kan organiseres innenfor tre hovedløsninger:

- Individuell støttekontakt
- Deltakelse i en aktivitetsgruppe
- Et individuelt tilbud i samarbeid med en frivillig organisasjon.

De fleste som får innvilget et vedtak om støttekontakt etter sosialtjenesteloven eller barnevernsloven vil ha behov for en av disse løsningene. For noen kan det være behov for å kombinere individuell støttekontakt med deltakelse i en aktivitetsgruppe eller en frivillig organisasjon.

Barn, ungdom og voksne med utviklingshemning er borgere med ulike forutsetninger, ønsker, behov og drømmer. Støttekontakttjenesten skal gi rom for å realisere

idealene om en aktiv og meningsfylt tilværelse sammen med andre. For over 30.000 personer i Norge er dette et tjenestetilbud som er avgjørende for å kunne delta i selvvalgte kultur- og fritidsaktiviteter

Tjenestetilbudet må styrkes.

Helsetilsynets rapport basert på nasjonalt tilsyn i 66 kommuner og bydeler i 2007 synliggjør at det er store forskjeller i hvordan kommunene følger opp tjenesten støttekontakt. Helsedirektoratet legger derfor stor vekt på at denne tjenesten må utvikles i tråd med den enkelte sine ønsker og behov. Samtidig må en videreutvikle og styrke kvaliteten og kompetansen knyttet til støttekontakttjenesten.

Meningsfull fritid er alle enige om er viktig og derfor trenger vi en profesjonell tilrettelegging. Dette feltet er nevnt i alle de store satsningsområdene som omsorgsplan 2015, opptrappingsplan for psykisk helsearbeid, opptrappingsplan for rusfeltet og ny handlingsplan for habilitering av barn og unge.

Hovedutfordringen for kommunene handler om å sikre den som får et vedtak mulighet til å kunne delta aktivt i utformingen av tiltaket. Vedtaket skal bygge på den enkelte sine ønsker og behov. Utviklingen synliggjør behov for økt kompetanse og utvikling av nye arbeidsverktøy. Arbeidsmetoden Fritid med bistand (FmB) er et eksempel på en slik metode.

Når sosial inkludering er målet.

Stadig flere kommuner tilbyr innenfor sin støttekontakttjeneste de som ønsker det et individuelt tilbud i samarbeid med en frivillig organisasjon.

I vårt samfunn velger de fleste fritidsaktivitet ut fra det som er vanlig og ansett som akseptabelt. Utvalget av organisasjoner i nærmiljøet, kostnadsnivå for å drive aktiviteten og tidspunkt for når medlemmene møtes er eksempler på andre forhold som for mange kan være avgjørende for et aktivitetsvalg. Idealer

knyttet til den sosialpolitiske målsetningen, om samme rett til deltakelse på fritidsarenaen synes å bygge på integrasjonsteorier som legger vekt på et verdifelleskap. Når det legges så stor vekt på den enkeltes rett til deltakelse i fritidsaktiviteter, handler dette om at ikke alle i samfunnet har like muligheter til selvrealisering av ønsker, drømmer og behov som andre. Noen mennesker synes alltid å bli undertrykket og vi må erkjenne at samfunnet preges i ulik grad av interesseforskjeller. Arbeidsmetoden Fritid med bistand som tas i bruk av stadig flere kommuner synliggjør en arbeidsprosess hvor en saksbehandler i kommunen og et sentralt medlem i en utvalgt fritidsorganisasjon kan samarbeide og utfylle hverandre for å nå målene som defineres av den enkelte som trenger bistand i sin inkluderingsprosess

Empowermentbegrepet er utviklet nettopp med tanke på at individer og grupper i samfunnet blir undertrykket. Begrepet ble utviklet i den gode hensikt å myndiggjøre mennesker, å gi dem makten tilbake. Problemet med begrepet og tanken bak er at dette gjelder mennesker som er blitt fratatt myndighet i eget liv før de kan favnes av empowerment som vil gi dem noe tilbake. Niels Åkerstrøm Andersen er blant flere som derfor stiller spørsmålet om hvem som har myndighet til både å frata og tildele makt og på hvilke premisser dette skal gjøres? Begreper av denne typen som empowerment, inkludering og differensiering viser alle til det naturlige at vi er forskjellige. Det som gjør det problematisk er at noen andre enn de menneskene det gjelder skal løse det problemet samfunnet har med forskjellighet. Disse betenkningene gjør det nødvendig også å tenke nytt innenfor den lovpålagte støttekontakttjenesten hvor en sikrer også utviklingshemmede muligheter til å velge retningen knyttet til innhold i vedtaket.

Frivillige organisasjoner – en arena med muligheter.

Vi har mange fritidsorganisasjoner i Norge, og for mange er deltakelse i en eller flere aktiviteter disse tilbyr viktig for å oppleve

samhold, dele interesser og oppleve mening med sin tilværelse. Deltakelse i en fritidsaktivitet er i dag like naturlig for oss som å gå på skole eller arbeid. For noen oppleves en slik deltakelse vanskelig. Noen trenger derfor av ulike årsaker en bistand for å kunne oppleve et aktivt medlemskap hvor de har en verdsett sosial rolle i en ønsket organisasjon. For noen er dette bistandsbehovet varig, mens det for andre er tidsbegrenset.

Deltakelse i en fritidsorganisasjon handler om så mye mer enn å synge, danse, spille goalball, fiske osv. For noen handler dette om at en daglig benytter flere timer med klatring, eller at en tar seg permisjon fra arbeid et år for å få fritid til å drive for eksempel sin hobby som bueskytter på heltid. For de fleste er derimot fritidsaktiviteten en møteplass hvor en treffer andre som er interessert i det samme som seg selv, en eller flere kvelder i uken. Deltakelse i fritidsorganisasjoner gir for flere sekundæreffekter.

Gjennom deltakelse i ordinære fritidsorganisasjoner erfarer vi at den enkelte får et grunnlag som danner et rom for nye muligheter. Deltakelse i fritidsaktiviteter kan føre til vennskap, en kjæreste og sosial tilhørighet. Vår praksiserfaring synliggjør at inkluderingsprosesser for mennesker som trenger bistand fra en kommune kan bidra til en endret selvoppfatning.

Samarbeid er viktig.

Om en kommune ønsker å lykkes med å bistå barn, ungdom, voksne og eldre i sin inkluderingsprosess på fritidsarenaen kreves en fleksibilitet som gir rom for å samarbeide på fritidsorganisasjonene sine vilkår. Saksbehandler i kommunen er et bindeledd mellom den som søker bistand og den aktuelle organisasjonen. Når det danses linedance i regi av en lokal klubb, eller en svømmeklubb har treninger for ungdom en bestemt dag i uken, er dette tidspunkter en må forholde seg til. For mange sentrale medlemmer i fritidsorganisasjoner er det også best å ta telefoner og møter utenom deres arbeidstid. Når kommunalt ansatte tar slike hensyn synliggjør vi også et ønske om å samarbeide på deres premisser.

For personer som får innvilget et enkeltvedtak om støttekontakt vil det nesten alltid være behov for en oppfølging som handler om mer enn råd og veiledning. Ingen inkluderingsprosess er lik, og det er viktig å møte den enkelte slik at en kan skreddersy løsninger knyttet til en inkluderingsprosess i tråd med den enkeltes behov, ønsker og kanskje drøm-

mer. Før en person starter opp i en selvvalgt fritidsaktivitet er det også saksbehandler som må sikre på en best mulig måte at alle forutsetninger er tilstede. I praksis innebærer dette behov for egne saksbehandlere som har kompetanse på å lede slike inkluderingsprosesser med bakgrunn i kunnskap knyttet til den aktuelle fritidsorganisasjon.

Frivillige organisasjoner vil og kan.

Mange av de 52 kommunene og bydelene som deltar i de fylkesvise faglige nettverkene, som er etablert som et ledd i den nasjonale satsningen "Støttekontakt, kultur- og fritidsdeltakelse", arbeider aktivt for videreutvikle sin støttekontakttjeneste. En viktig oppgave handler om å sikre at mennesker med utviklingshemning, og andre som trenger det, støtte og oppfølging inn i selvvalgte fritidsaktiviteter innenfor støttekontakttjenesten. Dette arbeidet gir resultater. I løpet av det siste året har også flere andre kommuner enn de som deltar i nettverket bl.a. tatt i bruk arbeidsmetoden Fritid med bistand.

Fra fritidsdrøm til virkelighet.

Kristiansand kommune var den første kommunen som tok i bruk arbeidsmetoden Fritid med bistand. Metoden har her blitt prøvet ut over flere år og vært et ordinært tjenestetilbud innenfor støttekontakttjenesten siden 2005.

Erfaringene fra alle kommuner og bydeler som benytter denne metoden synliggjør at mennesker med utviklingshemning har like gode muligheter til å bli inkludert i vanlige fritidsaktiviteter på sine premisser om de følges opp tett i startfasen og i prosessen etter at de har startet opp. Kommunen må sikre en oppfølging i inkluderingsprosessen hvor målet er at den enkelte selv skal oppleve samhandling og aksept. For noen innebærer dette en tidsbegrenset oppfølging, mens andre vil ha et varig bistandsbehov så lenge de deltar i sin fritidsaktivitet.

- Utfordringen med å tilrettelegge et fritidstilbud for et menneske med en utviklingshemning skiller seg egentlig i liten grad med de erfaringene vi har med å tilrettelegge for andre målgrupper. Det krever derimot ofte en større innsats fra en saksbehandler under kartleggingsfasen. Mange utviklingshemmede trenger i større grad enn andre og for eksempel prøve ulike aktiviteter i praksis før de gjør et valg. Videre vil det for mange innenfor denne målgruppen være et behov for å sikre litt mer oppfølging i aktiviteten. Dette innebærer et behov for tett oppfølging med en tilrettelegger som alltid er et sentralt medlem i den valgte fritidsaktiviteten forteller Jarle

Føreland som er koordinator for Fritid med Bistand i Kristiansand kommune.

Erfaringene knyttet til de to første personene med utviklingshemning som fikk et vedtak om Fritid med Bistand i Kristiansand kommune har blitt noen gode suksesshistorier:

"Erik" på 21 år hadde en drøm. Han ønsker å spille på fotballaget Start som ligger i eliteserien. Denne drømmen var det vanskelig å realisere. Samtalene med Erik synliggjorde at han hadde en lidenskaplig interesse for fotball. Vi kom derfor frem til at det hadde vært flott om vi kunne finne frem til en person som han kunne bli kjent med som delte hans interesse for fotball. Saksbehandler tok derfor kontakt med talsmannen i supporterklubben til Start som gjerne ville bli kjent med en kar som hadde en like stor lidenskap til fotball som seg selv. "Erik" inviterte talsmannen som helt Kai Rune hjem til seg i sin leilighet. Det ble starten på et vennskap. Interessen for fotball er minst like stor og "Erik" er syv år etter et fast innslag sammen med de andre supporterne i svart og gult på Sør Arena. Hjemmebanen til fotballaget Start.

"Knut" var 14 år når han begynte i en bowlingklubb. Tilretteleggeren i klubben var en mann med bred erfaring fra elitespill i denne idretten. Knut fikk en tilpasset opplæring. Seks år etter er han fortsatt aktiv innenfor bowling som har blitt hans idrett. Han trives både sportslig og sosialt.

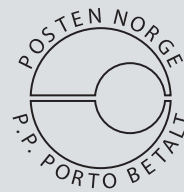
Erfaringene fra kommunene som har tatt i bruk arbeidsmetoden Fritid med bistand synliggjør at en slik metode krever flere stillinger som saksbehandlere og større fleksibilitet knyttet til bruk av økonomien slik at en bl.a. kan kjøpe inn nødvendig aktivitetsutstyr som den enkelte kan låne.

- Vi må hele tiden sikre den enkelte har tid nok til oppfølging. Samtidig er det viktig å passe på at en ikke gir for mye hjelp. Det handler om å sikre riktig hjelp. For en person som for en tid siden startet opp i en bueskytterklubb undret vi oss over at han ble passiv på treningene helt til vi forstod at han hadde problemer med å finne sine piler blant andres på blinken. Løsningen var enkel. Hans piler ble merket og nå er han sikker på at han aldri skal slutte med bueskyting forteller Jarle Føreland.

Mer informasjon om arbeidsmetoden fritid med bistand kan du lese på nettstedet www.fritidmedbistand.no

Returadresse: NAKU,
Ranheimaveien 10, 7004 Trondheim

B

Kunstneren
Kunstner:
Jan Petter Myrabø

Født:
18.10.1950

Utdanningsbakgrunn:
Ingen

Tittel på bildet:
Detalj fra 'Guernika' av
Pablo Picasso

Materialer:
Blyant og fargeblyant
på papir

Gratis abonnement
Henvendelse: naku@hist.no

Elektronisk versjon:
www.naku.no

ISSN 1504 - 7016